

SANATSAL KAMU HİZMETLERİ

Yrd. Doç. Dr. N. Münci ÇAKMAK*

ÖZET

İdare hukukunda sanatsal kamu hizmetleri, kültürel kamu hizmetleri başlığı altında yer almaktadır. Sanatsal kamu hizmetleri toplumsal açıdan çok önemlidir bu nedenle sanatsal kamu hizmetlerinin kültürel kamu hizmetleri başlığı altında düzenlenmesi, özel olarak sanatsal kamu hizmeti adı altında düzenlenmesi gerekir.

Anahtar kelimeler: İdare Hukuku, kamu hizmeti, sanat, sanatsal kamu hizmeti, kültür.

ARTISTIC PUBLIC SERVICES

ABSTRACT

In the Administrative Law, artistic public services are included under the heading of cultural public services. Artistic public services are very important for social aspect, because of this artistic public services must not be regulated under the heading of cultural public services; these services must be regulated privately under the name of artistic public services.

Key Words: Administrative Law, public service, art, artistic public service, culture.

1- Sanat ve kültür anlayışı

Kültürel zenginliği birincisi milli kültürel miras, ikincisi ise mülkiyet hakkından ve ulusal yargıdan bağımsız olarak kaynağı veya şimdi bulunduğu yer neresi olursa olsun, insanlığın ortak kültürünün bileşenleri olarak düşünebiliriz.¹ Bu itibarla kültürel zenginlik sadece tek bir ülkenin vatandaşlarını değil bütün dünyayı ilgilendirmektedir. Ülkemizde sanat için yapılan faaliyetler dolaylı olarak dünya sanatına da katkıda bulunmaktadır.

* Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi İdare Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

¹ MERRYMAN, John Henry, "Two Ways Of Thinking About Cultural Property", The American Journal of International Law, 1986, 80, s. 831-832.

Çalışmamızın amacı, sanatsal ve kültürel kamu hizmetleri genel betimlemesinin içinden sanatsal kamu hizmetlerini teknik anlamda bir kamu hizmeti olarak ayırmak ve adlandırmaktır.

Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlüğü, sanat ve kültürü şu şekilde tanımlamaktadır:

“Sanat: 1. Bir duygu, tasarı, güzellik vb.nin anlatımında kullanılan yöntemlerin tamamı veya bu anlatım sonucunda ortaya çıkan üstün yaratıcılık 2. Belli bir uygarlığın veya topluluğun anlayış ve zevk ölçülerine uygun olarak yaratılmış anlatım.

Kültür: 1. Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, hars, ekin 2. Bir topluma veya halk topluluğuna özgü düşünce ve sanat eserlerinin bütünü 3. Muhakeme, zevk ve eleştirme yeteneklerinin öğrenim ve yaşantılar yoluyla geliştirilmiş olan biçimi 4. Bireyin kazandığı bilgi”²

Sanatın tanımlanamayacağı, tanımlamanın zor olduğu veya çok çeşitli tanımının yapılabileceği³ gibi görüşlerde doğruluk payı bulunsa da hukuk tarafından korunabilmesi için sanatın ve sanat dallarının bir şekilde tanımlanması gerekir⁴ çünkü hukuk, tanımı belli olmayan bir hususu etkili bir biçimde koruyamaz.

Sanat türlerini üç başlık altında toplayabiliriz:

1- Maddeye biçim veren plastik sanatlar, 2- Sese ve söze biçim veren fonetik sanatlar, 3- Harekete biçim veren ritmik sanatlar.⁵

Ülkemizde sanat ve kültür anlayışı ağırlıklı olarak müzik, opera, bale ve tiyatro branşlarına indirgenmiş durumdadır. Diğer bir çok branş arka planda kalmaktadır. Halk oyunları, hat, minyatür ve ebru sanatları hak ettikleri ko-

² www.tdkterim.gov.tr, 20.02.2010.

³ Çeşitli sanat tanımlamaları için bkz. ATALAY, Esra, “Sanat Özgürlüğü Temel Hakkının Kapsamı ve Diğer Temel Hak ve Özgürlüklerle İlişkisi”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2004, 6/2, s. 2 vd.

⁴ KARLEN, Peter H., “Art in the Law”, Leonardo, 14/1, Winter 1981, s. 54.

⁵ ATALAY, s. 4.

Sanatsal Kamu Hizmetleri

numda değildir. Eğitimli olarak enstrüman çalabilen veya şarkı söyleyebilen kişi sayısı son derece azdır. Edebiyata, modern çağın ürünü görsel-işitsel faaliyetlere, resim ve heykele olan ilginin, binlerce yıllık kültürel miras devralmış bir toplumda çok daha ileri seviyelerde olması gerekirdi.

Sanatsal hizmetlerin eksikliği uzun vadede toplumsal estetik duygusunun da körelmesine neden olur. Estetik anlayışı düşük seviyeli kuşakların yetiştirdiği mimarlar ve müteahhitlerin de estetik anlayışları düşük olacağı için zamanla bu kişilerin tasarladığı yaşamsal alanlar ve yapılarda da çirkinleşme başgösterecektir. Aynı durum şehirlerin planması ve düzenlenmesi için de geçerlidir. Her ne kadar sanat, planlayıcıların eklektik bakış açılarının zorunlu kısmı olarak genelde dikkate alınmasa da⁶ sanatsal yönden donanımlı kişilerin planlama yapması elbette ki çok şeyi değiştirecektir.

Hukukun sanatla olan ilgisi çoğunlukla fikir ve sanat eserlerinin korunması konusundan öteye gidememiştir. Oysa sanatsal kamu hizmetleri de diğer kamusal hizmetler gibi idare tarafından görülmekte veya gözetim ve denetim altında özel şahıslara gördürülmektedir. Bu haliyle sanatsal kamu hizmetleri idare hukukunun konusuna dahil olmaktadır.

Sanatsal hizmetlerde yararlanan sayısının artması sadece nüfusun artması ile ilgili değildir. Mesela nüfus arttığı için ulaşım hizmetlerinin büyümesi gerekir, tersi mümkün değildir, yani devlet ne kadar çok toplu taşıma aracı işlettiyorsa toplu taşımadan yararlanan sayısı da o derece artar gibi bir sonuç çıkmaz. Oysa sanatsal faaliyetlerde durum bazen terstir, tabi ki nüfus artışı ile sahne sanatı icra edilen salonlar yetersiz kalırsa devlet salon sayısını artırır ama tersi de gereklidir, daha çok sanatla yoğrulalım diye devletin daha fazla sanatsal aktivitede bulunması da lazımdır. İhtiyaca göre kurs, festival veya salon açmanın yanısıra sanatsal bilgi birikimini artırmak gayesiyle daha fazla kurs açmak, festivaller düzenlemek, salonlar açmak, teşviklerde bulunmak gibi faaliyetlerle yararlanan sayısı da artırılmalıdır.

Sanatsal ihtiyaçlar temel yaşamsal ihtiyaç değil, kalite tabanlı ihtiyaçtır. Telafi edilmezse yaşam tehlikeye girmez ancak yaşamın kalitesi düşer.

⁶ TAYLOR, Michael, "Fine Art And Good Planning", Planning Practice & Research, 1997, 12/4, s. 325.

2- Sanat ve kültür birbirinden ayrı olarak değerlendirilmelidir

Sanatsal kamu hizmeti kavramını kültürel kamu hizmeti olarak sınıflandırmak istemiyoruz çünkü kültür kavramı sanatı da içine alan oldukça geniş bir anlama sahiptir. Geniş olan kültür kavramını tercih etmememizin nedenlerinden birisi, idarenin gördüğü her sanatsal faaliyet kültürel bir hizmet olmasına rağmen her kültürel faaliyetin sanatla ilgisinin olmamasıdır. Örneğin Türk mutfağı kültürümüzün bir parçası olmasına rağmen ne yemek yapmak ne de bu yemeği yemek sanatsal bir faaliyet değildir.

Kültür ileriye dönük olarak planlı bir şekilde inşa edilemez, belli bir noktadan geriye baktığımızda karşımızda duran birikime bizler kültür demekteyiz, sanat ise ileriye dönük olarak planlanabilir, yararlanan sayısı artırılabilir, yön verilebilir. Örneğin, Türk kültüründe yer almayan bir çalgı idare tarafından zorla Türk müziğine dahil edilemez, devlet bu çalgının gelişmesi için faaliyetlerde bulunabilir, ancak zorlama söz konusu olamaz. Eğer ki bu çalgı toplum tarafından benimsenir ve müzik dünyasına dahil olursa o zaman kültürümüzün bir parçası haline gelir. Bu çalgının gelişmesi için bulunulan faaliyet kültür için değil sanat içindir, yıllar sonra benimsendiği takdirde de kültüre dönüşür. Benimsenmemesi halinde o ana kadar yapılan faaliyetler boşuna bir çaba görünse de amaç sadece sanat olduğu için boşuna değildir. Netice itibarıyla sanatsal bağlamda yapılan faaliyetler sanatsal kamu hizmeti olarak adlandırılmalı, terim olarak kültürel hizmetlerden ayrılmalıdır.

Kültür kavramını kabul etmememizin bir diğer nedeni de sanatsal hizmetleri kültürel hizmetlerin içinde bırakmaya devam ettiğimiz takdirde sanatçıların durumunda yaşanacak olan belirsizliktir. Tarihi bir köprü kültürün parçasıdır, tiyatro da kültürün parçasıdır ama sanatçılar kültürün parçası olamazlar, sanatçıların yaptıkları faaliyetler kültürün parçası olabilirler. Kültür, sanatçı olmadan da oluşabilir⁷ ancak sanatsal faaliyet sanatçı olmadan icra edilemez. Sanatı ortaya çıkaran sadece sanatçı olmasına rağmen kültürü ortaya çıkaran herkeştir. Bu nedenle sanat ve sanatçı, sanatsal hizmet başlığı altında değerlendirilmelidir. Nitekim aşağıda göreceğimiz gibi Anayasa da kültür ve sanatı ayrı maddelerde düzenlemiştir.

1982 Anayasası'nda sanat, sanatçı ve kültürün korunması ve geliştirilmesi ile ilgili hükümler 63 ve 64. maddelerde yer almaktadır. Bu maddeler uyarınca,

⁷ Örneğin coğrafi konumun bir sonucu olarak Roma kültüründe gemi olmasına rağmen Orta Asya Türklerinde gemi yoktur.

Sanatsal Kamu Hizmetleri

“Tarih, kültür ve tabiat varlıklarının korunması

MADDE 63 – Devlet, tarih, kültür ve tabiat varlıklarının ve değerlerinin korunmasını sağlar; bu amaçla destekleyici ve teşvik edici tedbirleri alır.

Bu varlıklar ve değerlerden özel mülkiyet konusu olanlara getirilecek sınırlamalar ve bu nedenle hak sahiplerine yapılacak yardımlar ve tanınacak muaafiyetler kanunla düzenlenir.

Sanatın ve sanatçının korunması

MADDE 64 – Devlet, sanat faaliyetlerini ve sanatçıyı korur. Sanat eserlerinin ve sanatçının korunması, değerlendirilmesi, desteklenmesi ve sanat sevgisinin yayılması için gereken tedbirleri alır.”

Anayasa da kültür ve sanatı ayrı maddelerde düzenlemiştir. Sanatın kültürden ayrı olarak özel bir maddede düzenlenmiş olması sanata ve sanatçıya verilen önemin bir göstergesidir.

Sanat ve kültürün farklarından bir tanesi de sanatla ilgilenmek temel hak olmasına rağmen⁸ kültür hakkı gibi bir hakkın hukuk düzeninde yer almasıdır. Anayasa'nın 27. maddesi bilim ve sanat hürriyetini, “*Herkes, bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahiptir*” şeklinde düzenlemiştir. Görüldüğü gibi Anayasa, daha genel olan kültür kavramı yerine sanatı seçmiştir.

3- Kamu hizmeti olarak sanat

Kamu hizmeti dediğimiz zaman ilk önce aklımıza gelenler ne yazık ki ulaşım, eğitim, enerji, sağlık ve güvenlik gibi konular olmaktadır. Bu konulara az önemli demek mümkün değildir ancak ilk bakışta farkedilmese de bu konular kadar bir başka önemli hizmet dalı da sanatsal kamu hizmetleridir. Bir ülkenin sanat ve kültür düzeyi düşerse uzun vadede çok vahim sonuçlar doğar. Genç neslin düşük seviyeli sanatsal bilgi birikimi, gelecekte bu neslin hakim, akademisyen, öğretmen, devlet yöneticisi gibi kitle eğiten veya kitlelerin hukuki durumlarında değişiklik yapabilen kişilere dönüşmesi ile bu kişilerin de sanatsal açıdan donanımsız olması anlamına gelecektir. Bu durumu düzeltmek de kısa vadede imkansız olup ancak bir sonraki donanımlı neslin yetişerek bu

⁸ Detaylı bilgi için bkz. ATALAY, s. 4 vd.

kadroları devralmasıyla mümkün olur ki bu da çok uzun bir zaman diliminin geçmesi anlamına gelir.

Kamu hizmeti, “yasama organınca kamu hizmeti olarak nitelendirilen idare ya da onun denetimi ve gözetimi altında özel kişilerce, kamu yararı amacıyla, kamusal bir ihtiyacı tatmin için yapılan faaliyete verilen isimdir”.⁹

Kamu hizmetinin niteliği ve tanımıyla ilgili olarak yaşanan tartışmaları konumuzun dışında tutmak istiyoruz.¹⁰ Günümüzde kamu hizmeti belirlerken hizmeti görenin idare olması şartı aranmamakta, “faaliyetin kamuya yararlı nitelik taşımasına koşut olarak kamusal ayrıcalık ve yükümlülüklerin varlığı halinde geniş bir kamu hizmeti kavramı benimsenmektedir”.¹¹ Kamu hizmetlerinin belirsiz olduğu iddialarına karşı ise Uler’in “Kamu hizmetleri belirsiz değildir, gördüğünüz zaman tanırırsınız”¹² görüşünü benimsemekteyiz.

Yukarıda verdiğimiz tanıma uygun olarak sanatsal kamu hizmetleri, kamu hizmetinin özünde var olan “kamusal ihtiyaç”, “kamu yararı”, “toplumsal tatmin”, “devlet tarafından görülme veya devletin denetim ve gözetimi altında özel kişilere gördürülme” gibi temel konuların hepsini ihtiva etmektedir. İster kanunkoyucu öngörsün isterse niteliği itibariyle olsun, sanatsal hizmetler kamu hizmetinin tipik birer örneğini oluşturur. Sanatsal kamu hizmetleri teknik anlamda birer kamu hizmetidir. Nitekim bu hizmetler görülürken elde edilen gelirler ile yapılan masraflar kıyaslandığında devletin maddi olarak hiçbir çıkar elde etmediği de hemen fark edilecektir. Sanatsal hizmetler salt sanatsal amaçlarla yapılmaktadır.

Sanatsal kamu hizmetleri diğer kamu hizmetlerinin karşı karşıya kaldığı bazı tehditlerden uzak yaşamaktadır. Sanatsal kamu hizmetleri aşırı miktarda

⁹ AKYILMAZ, Bahtiyar/SEZGİNER, Murat/KAYA, Cemil, Türk İdare Hukuku, Ankara 2009, s. 459.

¹⁰ Kamu hizmetinin tanımı ve özellikleriyle ilgili tartışmalar hakkında onlarca eser bulunmaktadır. Konumuzun dışına çıkmamak için burada birkaçını belirtmekle yetiniyoruz, bkz. AKYILMAZ/SEZGİNER/KAYA, s. 457 vd., ATAY, Ender Ethem, İdare Hukuku, Güncelleştirilmiş 2. Baskı, Ankara 2009, s. 581 vd., OZANSOY, Cüneyt, “Türkiye’de Kamu Hizmeti Tartışmaları: Bir Hamaset ve Habaset Alanı”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 46, Sayı 1-4, 1997, s. 85 vd., DERBİL, Süheyy, “Kamu Hizmeti Nedir?”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 7, Sayı 3-4, 1950, s. 28 vd., ULER, Yıldırım, “Anayasa Hukukunda ve İdare Hukukunda Kamu Hizmeti”, Anayasa Yargısı Dergisi, Cilt 15, Yıl 1998, s. 252 vd.

¹¹ TAN, Turgut, “Anayasa Mahkemesi Kararlarında Kamu Hizmeti Yaklaşımı”, Anayasa Yargısı Dergisi, Cilt 8, Yıl 1991, s. 236.

¹² ULER, s. 254.

Sanatsal Kamu Hizmetleri

kâr getirmediği için vatandaşı müşteri haline getirme amacıyla olan kişilerin ilgi alanı dışında kalmaktadır. Özel sektöre ait sanatsal kamu hizmeti gören şahıslar ise tekel durumunda olmadıklarından her hangi bir tehlike söz konusu değildir. Ayrıca bu hizmetlerin sunumu karşılığı elde edilen ücretlerin aşırı artması bu hizmetlere olan talebi aniden düşüreceği için fiyatı artırmak suretiyle maksimum kâr etmek de olanak dışıdır. Aslında bu durum sanatsal hizmetlerin ve bireylerin yararınadır çünkü “vatandaşları müşteri konumunda gören uygulamalar yaşamı bir biçimde kolaylaştırsalar da insani gelişmeye katkıda bulunmadıkları sürece gelir beklentisinin öne çıktığı, parası olanların bedelini ödeyerek sahip oldukları, kullandıkları ayrıcalıklı hizmetler haline gelerek ticarileşirler”¹³, sanatsal kamu hizmetlerinde ise böyle bir tehlike yoktur.

Sanatsal kamu hizmetleri büyük ölçüde kâr amacı güdülmeksizin yerine getirilen hizmetlerdir, zaten böyle de olması gerekir aksi halde yararlanan sayısı azalır. Sanatsal kamu hizmetleri entellektüel bilgi birikimini artırmak için sadece cumartesi akşamları zengin elitlerin eğlenmesi için değil herkes içindir. “Herkes için olma” özelliği bozulmamalıdır.

Sanatsal kamu hizmetlerini, kamu hizmetlerinin özellikleri olan Süreklilik, Eşitlik, Değişkenlik ve Bedelsizlik açılarından incelersek Süreklilik ve Bedelsizlik konularında birkaç noktaya değinmek gerekmektedir. Süreklilik ilkesi, bir kamu hizmetinin her hangi bir kesintiye uğramadan, düzenli ve yeterli olarak yerine getirilmesini gerektirir¹⁴ Ancak sanatsal kamu hizmetlerinin her branşında süreklilik ilkesini düzenli olarak göremeyebiliriz. Opera, bale ve tiyatro gibi sahne sanatları belli bir düzen ve program dahilinde yürütülmesine rağmen resim, heykel veya el sanatları gibi konuların hizmet haline dönüşmeleri sergi, kurs ve yarışma gibi uygulamalarla hayata geçmekte, bu uygulamaların halka sunulması ise her zaman kesin ve belirli bir süreklilik veya zaman dilimleri arz edememektedir. Örneğin Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın her yıl resim kursu açması bir sonraki yıl da açacağı veya açmak zorunda olduğu anlamına gelmemektedir. Bu tür hizmetlerin tıpkı sahne sanatlarında olduğu gibi kendi yapısına uygun olarak sürekliliğe kavuşturulması sanatın daha da gelişmesi için yararlı olacaktır.

¹³ TÖRENLİ, Nurcan, “e-Devlet’in Ekonomi-Politiğine Giriş: Kullanıcı Dostu Ortamlarda “Sanallaşan” Kamu Hizmetleri”, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 60-1, 2005, s. 194.

¹⁴ AKYILMAZ/SEZGİNER/KAYA, s. 460.

İkinci önemli nokta, Bedelsizlik ilkesi açısından değerlendirme yaptığımızda karşımıza çıkmaktadır. Kamu hizmetlerinin bedelsiz olması ilkesi karşısında sanatsal hizmetlerden elde edilen gelirlerin hukuki niteliğinin tespit edilmesi gerekmektedir. Kural olarak kamu hizmetlerinde bedelsizlik esastır yani kamu hizmetleri ücretsizdir ancak “bireyin yararlanmayacağı veya arızı nitelikte yararlanması söz konusu olan hizmetin finansmanını, bu hizmetten sürekli yararlananlarla aynı ölçüde karşılanması kabul edilemez”.¹⁵ Bu nedenle kamu hizmetlerinden belli bir bedel alınmaktadır. Yürütülen faaliyetin maliyetini karşılama düşüncesiyle alınan bu paralar fiyat değildir kamu hizmetine katılma bedeli niteliğindedir.¹⁶ İdare hukuku açısından değerlendirirsek sanatsal kamu hizmetlerinden yararlananlar müşteri değil “kamu hizmetinden yararlanan” durumundadır.¹⁷ Böyle kalmaya da devam etmelidir.

Bizim sanatsal kamu hizmetleri olarak adlandırmak istediğimiz faaliyetler doktrinde genel olarak “Bilimsel, teknik ve kültürel kamu hizmetleri” başlığı altında toplanmaktadır.¹⁸ Kanaatimizce sanatsal kamu hizmetleri, kültürel kamu hizmetleri kavramının dışına çıkarılmalıdır. Her sanatsal hizmet kültürel hizmet olmasına rağmen her kültürel hizmet sanatsal hizmet değildir. Örneğin Türk mutfağı, müzecilik ve kütüphanecilikle ilgili hizmetler sanatsal hizmet olmayıp kültürel hizmetlerdir.

4- Sanatsal kamu hizmeti veren kurumlar

Merkez teşkilatı içerisinde doğrudan sanatsal kamu hizmeti görmekle görevli olan bakanlık Kültür ve Turizm Bakanlığı’dır. Ancak sanatsal hizmetlerin merkez teşkilatında yer alan bütün birimlerce de görülmesi mümkündür. Cumhurbaşkanlığı, Başbakanlık, Bakanlıklar veya Valilikler çeşitli sanatsal hizmetlerde bulunabilirler veya mevcut sanatsal hizmetleri destekleyebilirler.

¹⁵ ATAY, s. 601.

¹⁶ AKYILMAZ/SEZGİNER/KAYA, s. 461.

¹⁷ Kamu hizmeti ile ilgili tartışmalara girmek istememize rağmen bu hususu belirtmeden geçmek istemiyoruz. Son dönemlerde yaşanan kamu hizmetlerini özel sektöre gördürme arzusunun bir sonucu olarak vatandaşlar kamu hizmetinden yararlanan kişiler olmaktan çıkarılıp müşteri gibi algılanmaktadır. Bkz. Fransa Başbakanı M. Rocard’ın açıklaması, Le Monde, (selection hebdomadaire), ler mars 1989 aktaran TAN, Turgut, “Kamu Hizmeti İmtiyazından “Yap-İşlet-Devret” Modeline”, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Cilt 47, Sayı 3, 1992, s. 307. Bu durum kanaatimizce kabul edilemez bir yaklaşımdır.

¹⁸ Bkz AKYILMAZ/SEZGİNER/KAYA, s. 462, ATAY, s. 606.

Sanatsal Kamu Hizmetleri

Yerinden yönetim kuruluşları içinde de sanatsal kamu hizmeti gören birimler vardır. Bir hizmet yerinden yönetim kuruluşu olarak Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı olan kamu kurumları ile bazı sanatsal hizmetlere tüzel kişilik tanınmıştır. Tiyatro faaliyetleri ile ilgilenmek Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğü'nün görev alanındadır. 10.06.1949 tarihli ve 5441 sayılı Devlet Tiyatrosu Kuruluşu Hakkında Kanun hükümleri uyarınca Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğü, Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı olup tüzel kişiliği haizdir. Ülke genelinde ise çeşitli illerde kurulan müdürlükler hizmet vermektedir. Bunlar, Ankara, İstanbul, İzmir, Bursa, Adana, Trabzon, Diyarbakır, Antalya, Sivas, Erzurum, Van, Konya, Gaziantep, Malatya, Elazığ, Samsun, Çorum ve Aydın Devlet Tiyatrosu Müdürlüğü'dür.¹⁹ 5441 sayılı Kanunun 1. maddesi uyarınca "Genel Müdürlük mali, idari ve teknik imkanların müsaadesi içinde Ankara'da ve memleketin lüzum göreceği yerlerinde tiyatrolar kurulabilir, mevcutları birleştirir ve bunları kaldırabilir."

Opera ve bale sanat dallarında faaliyette bulunmak ise Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü'nün görevidir. 14.07.1970 tarihli ve 1309 sayılı Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü Kuruluşu Hakkında Kanun hükümleri uyarınca Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı olup tüzel kişiliği haiz bir genel müdürlüktür. Ankara, İstanbul, İzmir, Mersin, Antalya ve Samsun'da Devlet Opera ve Balesi Müdürlükleri şeklinde teşkilatlanmıştır.²⁰

Müzik, resim ve heykel başta olmak üzere güzel sanatlar alanında görevli olan birim ise Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü'dür. Genel Müdürlüğün birimleri arasında Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası²¹, Genel Müdürlük bünyesinde yer alan senfoni orkestraları (İstanbul, İzmir, Antalya ve Çukurova Devlet Senfoni Orkestrası, Bursa Bölge Devlet Senfoni Orkestrası) ve çeşitli korolar, resim ve heykel müzeleri ile sanat galerileri yer almaktadır.²²

Yerinden yönetim kuruluşlarının bir başka çeşidi olan mahalli idareler de sanatsal kamu hizmetleri görebilmektedirler. Belediyelerin ve Büyükşehir be-

¹⁹ www.devtiyatro.gov.tr, 31.03.2010.

²⁰ www.kulturturizm.gov.tr, 31.03.2010.

²¹ 6940 sayılı ve 25.03.1957 tarihli Riyaseticumhur Senfoni Orkestrası Kuruluşu Hakkında Kanunun 2. maddesi uyarınca Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasının görevi "memleket-te sanat kültürünün inkişafı bakımından lüzumlu faaliyetlerde bulunmak, milletlerarası de-ğerdeki milli sanat çalışmalarında memleketimizdeki benzeri müesseselerle işbirliği yapmak, ücretsiz halk konserleri tertip ve icra etmektir."

²² www.guzelsanatlari.gov.tr, 31.03.2010.

lediyelerinin kurmuş oldukları tiyatrolar bu duruma güzel birer örnek teşkil etmektedir.

Diğer hizmet yerinden yönetim kuruluşlarının da sanatsal hizmetler görmeleri mümkündür. Bunlara ise çeşitli kamu kurumlarının kurduğu Türk Halk Müziği veya Türk Sanat Müziği korolarını örnek gösterebiliriz. Üniversiteler ve konservatuarların da sanatsal çalışma yapan veya hizmet gören birimleri mevcuttur. Ancak salt güzel sanatlar veya konservatuar eğitimi vermek sanatsal hizmet olmayıp eğitim hizmetidir.

5- Sonuç

Sanatsal hizmetleri diğer hizmet gruplarından ayıran temel farklılıklardan bir tanesi, bu hizmetlerin görülmesi esnasında halkın katılımının sağlanmasının gerekliliğidir. Sözelimi ulaşım hizmetini gören belediye sadece şöför istihdam eder ve hizmeti görür, yolculara otobüs kullanmaz ama sanatsal ve kültürel hizmetlerin bir kısmında toplumun da iştirak etmesi söz konusudur, kurslar, festivaller gibi. Başka bir ifade ile bazı sanatsal branşlarda halk sadece seyirci/yararlanan konumunda olmasına rağmen (opera, bale, tiyatro, konser) diğerlerinde halk da sanatsal faaliyete iştirak etmektedir (halk oyunları, dans, resim kursları). Sanatsal bilgi birikiminin artırılması için her ikisinde de hizmet sayısı ve katılım artırılmaya çalışılmalıdır.

Tiyatro ile müze, opera ile tabiat varlığı birbiri ile ilgisizdir. Bu yüzden branşlaşma daha fazla verim getirecektir. Kültür geniş bir kavram olup çok fazla faaliyeti ve kavramı içinde taşımaktadır. Kültürün içinden sanatı çekip çıkartmak hem sanatın hem de diğer kültürel faaliyetlerin daha etkin hale gelmesine neden olacaktır.

Sanatsal kamu hizmetlerinin adı konmamıştır, amacımız bu tür hizmetlere bütünüyle kültürel hizmet demek yerine sanatsal faaliyetleri bundan ayırarak sanatsal kamu hizmetlerinin ismini koymaktır. Tekrar belirtmek isteriz ki Türk mutfağı, kütüphanecilik, müzecilik ve tarihi eser koruma faaliyetleri sanat değildir kültürel faaliyetlerdir. Sanatsal kamu hizmeti diyerek kavramı ayırmak sadece Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından görülen hizmetlerde değil diğer idari kurumların gördüğü sanatsal faaliyetlerin isimlendirilmesindeki boşluğu da dolduracaktır.

KAYNAKÇA

- AKYILMAZ, Bahtiyar/SEZGİNER, Murat/KAYA, Cemil**, Türk İdare Hukuku, Ankara 2009.
- ATALAY, Esra (2004)**, “Sanat Özgürlüğü Temel Hakkının Kapsamı ve Diğer Temel Hak ve Özgürlüklerle İlişkisi”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 6/2: 1-28.
- ATAY, Ender Ethem**, İdare Hukuku, Güncelleştirilmiş 2. Baskı, Ankara 2009.
- DERBİL, Süheyp**, “Kamu Hizmeti Nedir?”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 7, Sayı 3-4, 1950, s. 28-36.
- KARLEN, Peter H. (1981)**, “Art in the Law”, Leonardo, 14/1, Winter 1981: 51-56.
- MERRYMAN, John Henry (1986)**, “Two Ways Of Thinking About Cultural Property”, The American Journal of International Law, 80:831-853.
- OZANSOY, Cüneyt**, “Türkiye’de Kamu Hizmeti Tartışmaları: Bir Hamaset ve Habaset Alanı”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 46, Sayı 1-4, 1997, s. 85-100.
- TAN, Turgut**, “Anayasa Mahkemesi Kararlarında Kamu Hizmeti Yaklaşımı”, Anayasa Yargısı Dergisi, Cilt 8, Yıl 1991, s. 233-252.
- TAN, Turgut**, “Kamu Hizmeti İmtiyazından “Yap-İşlet-Devret” Modeline”, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Cilt 47, Sayı 3, 1992, s. 307-325.
- TAYLOR, Michael (1997)**, “Fine Art And Good Planning”, Planning Practice & Research, 12/4: 325-335.
- TÖRENLİ, Nurcan**, “e-Devlet’in Ekonomi-Politığıne Giriş: Kullanıcı Dostu Ortamlarda “Sanallaşan” Kamu Hizmetleri”, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 60-1, 2005, s. 191-224.
- ULER, Yıldırım**, “Anayasa Hukukunda ve İdare Hukukunda Kamu Hizmeti”, Anayasa Yargısı Dergisi, Cilt 15, Yıl 1998, s. 252-256.

Yrd. Doç. Dr. N. Münci ÇAKMAK

(www.devtiyatro.gov.tr/web/hakkimizda/kurulus_amaci.html, 31.03.2010)

(<http://www.guzelsanatlar.gov.tr/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F889243CFF8C37C091247A04E6FBC7CF4E89607860>, 31.03.2010)

(<http://www.kulturturizm.gov.tr/TR/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFF679A66406202CCB0AD9C4ADBD3E2D17A>, 31.03.2010)

(<http://tdkterim.gov.tr/bts/?kategori=verilst&kelime=k%FCIt%FCr&ayn=tam>, 20.02.2010)

(<http://tdkterim.gov.tr/bts/?kategori=verilst&kelime=sanat&ayn=tam>, 20.02.2010)